

Desfășurarea proceselor prin videoconferință –
respectarea dreptului de acces la justiție
sau periclitarea dreptului la un proces echitabil?

Conducting trials by videoconference –
respecting the right of access to justice
or jeopardizing the right to a fair trial?

Silvia Uscov¹, Mirela Niculina Morar²

Rezumat: Apariția virusului SARS-COV-2 și declararea pandemiei de coronavirus³ a adus multe provocări țărilor din întreaga lume. Criza sanitară a afectat toate sectoarele de activitate, inclusiv sistemul judiciar. Datorită noii realități, statele trebuie să stabilească cu foarte mare diligență măsurile de prevenire a răspândirii pandemiei întrucât multe dintre aceste măsuri au impact asupra drepturilor omului. Respectarea statului de drept este garantată prin respectarea dreptului de acces la justiție, dreptul la un proces echitabil și respectarea principiului contradictorialității, printre altele. În acest articol analizăm dacă a fost afectat accesul la justiție în timpul pandemiei și cum au asigurat statele democratice respectarea dreptului la un proces echitabil într-un termen optim și previzibil. Odată cu revoluția tehnologică pe care o trăim în prezent, ne-am putea întreba cum tehnologia ar putea ajuta la respectarea acestor principii, oferind în același timp aceeași calitate sau chiar un act de justiție mai bun pentru cetățeni⁴. În acest context de pandemie cu multe restricții impuse, este important să se acorde atenție și sistemului judiciar întrucât acesta este pilonul principal în asigurarea democrației indiferent de situație.

Cuvinte-cheie: restricții; criza sanitară; drepturile omului.

Abstract: The emergence of SARS-VOC-2 virus and the declaration of the coronavirus pandemic have brought many challenges to countries around the world. The health crisis has affected all sectors of activity, including the

---

¹ Avocat, Baroul București, e-mail:

² Doctorand, Facultatea de Drept, Universitatea „Babeș Bolyai”, Cluj Napoca, și avocat în cadrul Baroului Cluj, e-mail:

³ Organizația Mondială a Sănătății a declarat oficial pandemie de coronavirus - <https://romania.europalibera.org/a/organiza%C8%9Bia-mondial%C4%83-a-s%C4%83n%C4%83t%C4%83C8%9Bii-a-declarat-oficial-pandemie-de-coronavirus-%C8%99i-/30482192.html>;

⁴ <https://evenimente.juridice.ro/2020/10/pandemia-de-covid-19-si-sistemul-de-justitie-perspective-nationale>;

judiciary system. Due to the new reality, states need to put in place measures to prevent the spread of the pandemic with great diligence as many of these measures have an impact on human rights. Respect for the rule of law is guaranteed by respect for the right of access to justice, the right to a fair trial and respect for the principle of adversarial proceedings, among others. In this article, we examine whether access to justice was affected during the pandemic and how democratic states have ensured respect for the right to a fair trial in an optimal and predictable timeframe. With the technological revolution we are experiencing today, we might wonder how technology could help to comply with these principles, while providing the same quality or even a better act of justice for citizens. In this context of a pandemic with many restrictions imposed, it is important to pay attention to the judiciary as this is the main pillar in ensuring democracy regardless of the situation.

Keywords: limitations; health crisis; human rights.

1. Considerații introductive

Odată declarată pandemia de coronavirus, în majoritatea statelor a fost decretată starea de urgență astfel lumea toată a intrat în „lockdown”. Sistemul judiciar din România a fost suficient de afectat întrucât la momentul decretării stării de urgență nu era deloc pregătit pentru a continua desfășurarea procedurilor judiciare prin mijloace electronice. Activitatea instanțelor de judecată din România a fost semnificativ redusă începând cu 16 martie 2020, ca urmare a instituirii stării de urgență; potrivit Decretelor prezidențiale nr. 195/2020 și nr. 240/2020, judecarea altor procese civile decât cele de urgență deosebită a fost suspendată. Înalta Curte de Casație și Justiție (ÎCCJ) este singura instanță care a publicat o statistică privind numărul de cauze judecate în primul ciclu al stării de urgență (perioada 16 martie – 16 aprilie 2020). În total, au fost rulate 2.550 de dosare, 655 au fost soluționate, iar 1.586 au fost suspendate sau amânate⁵.

Pe fondul măsurilor restrictive impuse de stat, la nivel mondial, s-a putut constata o creștere sporită a violenței domestice și o scădere a cererilor de judecată care privesc fuziunile, achizițiile, răspunderea civilă contractuală sau delictuală. În România, în primele 9 luni ale acestui an, organele de poliție au emis aproape 6.500 de ordine de protecție provizorii, aproximativ jumătate dintre acestea fiind transformate în ordine de protecție de instanțele de judecată. Față de anul trecut, se constată o reducere importantă a nerespectării

---

⁵ Primii pași spre reluarea activității de justiție în contextul pandemiei - <https://www2.deloitte.com/ro/en/pages/business-continuity/articles/primii-pasi-spre-reluarea-activitatii-de-justitie-in-contextul-pandemiei.html>.

ordinului de protecție provizoriu și a implicării minorilor în fapte de violență domestică⁶, iar numărul cererilor de custodie a crescut⁷.

Dacă un avocat din perioada interbelică ar intra într-o sală de judecată în zilele noastre, nu ar remarca prea multe schimbări. Aceleași robe. Același timp ridicat de desfășurare a procesului. Proceduri judiciare similare și cam aceeași structură. Dar, datorită contextului actual, instanțele pot folosi oportunitățile oferite de tehnologie pentru a schimba modul în care funcționează, dar și pentru a demara o reformă⁸. Cu toate acestea, până în prezent, majoritatea instanțelor au preferat să utilizeze tehnologia pentru a reproduce sistemele și procesele existente decât să se concentreze asupra reformării structurilor și proceselor care există în cadrul sistemului de justiție. Drept urmare, multe instanțe continuă să semene îndeaproape cu instanțele din secolul trecut (și chiar din secolul anterior).

Digitalizarea justiției era una din prioritățile Uniunii Europene chiar și înainte de pandemie⁹, dar acum, ținând cont de context, lucrurile au fost urgentate și s-a apelat la soluțiile disponibile pe piață; astfel instanțele au utilizat platforme publice cum ar fi Microsoft Teams, Skype, Zoom, Google Hangouts și WebEx¹⁰. În procedurile penale, și înainte de pandemie, și acum, se folosește aplicația de videoconferință pusă la dispoziție de către STS¹¹.

Cu toate acestea, în ciuda beneficiilor generate de continuarea serviciilor judiciare prin mijloace electronice, utilizarea internetului și a altor tehnologii emergente în sistemul de justiție a ridicat întrebări cu privire la impactul asupra dreptului la un proces echitabil întrucât este unul dintre principiile fundamentale ale drepturilor omului și este parte integrantă a statului de drept

---

⁶ Acțiuni ale poliției române pentru prevenirea violenței domestice - <https://www.politiaromana.ro/ro/stiri/actiuni-ale-politiei-romane-pentru-prevenirea-violentei-domestice>.

⁷ UK lawyers inundated by divorced parents arguing over lockdown custody. <https://www.theguardian.com/world/2020/apr/07/lawyers-inundated-by-divorced-parents-arguing-over-lockdown-custody>; New Battle for Those on Coronavirus Front Lines: Child Custody <https://www.nytimes.com/2020/04/07/us/coronavirus-child-custody.html>.

⁸ ICC Guidance Note on Possible Measures Aimed at Mitigating the Effects of the COVID-19 Pandemic <https://iccwbo.org/publication/icc-guidance-note-on-possible-measures-aimed-at-mitigating-the-effects-of-the-covid-19-pandemic/>.

⁹ Proiect de strategie privind e-justiția 2019-2023, 12794/3/18, Bruxelles, 31 octombrie 2018 <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-12794-2018-REV-3/ro/pdf>.

¹⁰ T. Sourdin, J. Zeleznikow, *Courts, Mediation and COVID-19*, Australian Business Law Review; 2020, <https://pesquisa.bvsalud.org/global-literature-on-novel-coronavirus-2019-ncov/resource/en/covidwho-707206>.

¹¹ <https://monitorulapararii.ro/sts-sistemul-de-videoconferinta-a-totalizat-1-504-ore-echivalentul-a-62-de-zile-de-transmisie-au-fost-interconectate-inclusiv-spitalele-militare-1-31881>.

și a principiului egalității în fața legii;¹² Dar și dreptul de a fi asistat/reprezentat de un avocat precum și principiul contradictorialității ar putea fi afectate.

Așadar, este necesar ca în momentul implementării tuturor elementelor de e-justiție să se țină cont și de aceste vulnerabilități care ar putea afecta integritatea actului de justiție. Pentru a se întâmpla asta, vor trebui dezvoltate programe informatice special dedicate sistemului judiciar și renunțarea la utilizarea platformelor public în vederea sporirii încrederii justițiabililor în sistemul de justiție¹³.

2. Dreptul la acces liber la justiție

Într-un stat de drept axat pe valorile clasice ale constituționalismului de sorginte liberală, liberul acces la justiție¹⁴ constituie cea mai importantă garanție a respectării drepturilor subiective. Efectivitatea drepturilor subiective depinde de eficiența apărării acestora în justiție, în ipoteza încălcării lor. Dacă autor al încălcării este însuși statul, accesul la justiție poate reprezenta și o negarantare a respectării drepturilor și libertăților fundamentale. Acest drept operează însă în privința tuturor încălcărilor unor drepturi subiective, deci și împotriva unor persoane fizice sau a unor persoane juridice de drept privat.

În sens restrâns, accesul la justiție poate fi definit ca facultatea unei persoane de a introduce o acțiune în fața unei instanțe judecătorești sau a unui alt organ care să întrunească cerințele de independență și imparțialitate specifice unei instanțe judecătorești impuse de art. 6 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului, implicând obligația corelativă a instanței sau organului respectiv de a soluționa pe fond respectiva acțiune¹⁵. Totodată, definirea accesului la justiție nu poate fi separată de cerința esențială a efectivității acestuia, ceea ce implică lipsa anumitor bariere de ordin factual sau procedural care să-l golească de conținut.

Prin decretarea stării de urgență pentru prevenirea răspândirii COVID-19 și realizarea managementului consecințelor, raportat la evoluția situației epidemiologice, pe durata stării de urgență a fost restrâns exercițiul următoarelor drepturi: a) libera circulație; b) dreptul la viață intimă, familială și privată; c) inviolabilitatea domiciliului; d) dreptul la învățătură; e) libertatea întrunirilor; f) dreptul de proprietate privată; g) dreptul la grevă; h) libertatea

---

¹² Art. 6 CEDO.

¹³ M. Bulinski, J.J. Prescott, *Online case resolution systems: Enhancing access, fairness, accuracy and efficiency*, Michigan Journal of Race and Law, Vol. 21:205, 2016, [Online] la <http://ssrn.com/abstract=2777059>.

¹⁴ T. Drăganu, *Liberul acces în justiție*, Ed. Lumina Lex, București, 2002; I. Muraru, S.E. Tănăsescu, *Drept constituțional și instituții politice*, C.H. Beck, București, ed. a XIII-a, I, 2015, pp. 163-164 și 223-224.

¹⁵ R. Chiriță, *Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Comentarii și explicații*, Ed. C.H. Beck, București, 2008, p. 226.

economică. **Astfel, exercițiul dreptului de acces la justiție nu a fost restrâns și trebuia respectat în toată perioada de urgență.**

În conformitate atât cu legislația națională cât și cu legislația Uniunii Europene, orice persoană are dreptul de acces la instanță. Accesibilitatea poate implica mai multe laturi: disponibilitatea instanțelor competente în cauză, disponibilitatea de interpretare, accesul la informații și accesibilitatea hotărârilor judecătorești. Accesibilitatea se poate referi inclusiv la poziționarea geografică a unei instanțe, în cazul în care locația îndepărtată împiedică reclamantii să participe în mod efectiv în cadrul procedurilor judiciare¹⁶.

Dreptul unei persoane și al unui cetățean la acces la justiție este unul dintre drepturile fundamentale care nu este limitat chiar și în condițiile legii marțiale și/sau stării de urgență. Dreptul la protecție judiciară este garantat atât la nivelul Constituției cât și al Convenției pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale.

Dacă, în conformitate cu interpretările date de Curtea Europeană a Drepturilor Omului, dreptul de acces la justiție nu poate fi considerat un drept absolut, dar nici nu poate fi restrâns exercițiul său astfel încât să fie afectat însăși esența dreptului, Constituția României a prevăzut la art. 21 alin. (2) faptul că „*nici o lege nu poate îngreuna exercitarea acestui drept*”.

În condițiile în care ne gândim la restrângerea exercițiului oricărui dintre drepturile fundamentale de rang constituțional, art. 53 din Constituția României prevede că, (1) *Exercițiul unor drepturi sau al unor libertăți poate fi restrâns numai prin lege¹⁷ și numai dacă se impune, după caz, pentru: apărarea securității naționale, a ordinii, a sănătății ori a moralei publice, a drepturilor și a libertăților cetățenilor; desfășurarea instrucției penale; prevenirea consecințelor unei calamități naturale, ale unui dezastru ori ale unui sinistru deosebit de grav.*

---

¹⁶ CJUE, C-567/13, cauza Nóra Baczó și János István Vizsnyiczai/Raiffeisen Bank Zrt, 12 februarie 2015, alineatele 56-57. CJUE, C-413/12, Asociación de Consumidores Independientes de Castilla y León/Anuntis Segundamano España SL, 5 decembrie 2013, alineatul 41. Liniile directoare revizuite privind crearea hărților judiciare de susținere a accesului la justiție în cadrul unui sistem judiciar de calitate, 21 iunie 2013; Consiliul European, CEPEJ (2014), Guidelines on the organisation and accessibility of court premises, 12 decembrie 2014; Consiliul European, CEPEJ (2008), Lista de verificare pentru promovarea calității justiției și instanțelor judiciare, 3 iulie 2008, ex. la p. 19-25, inclusive interpretarea, accesul la informații, accesibilitatea hotărârilor judecătorești, apud Manual de drept European privind accesul la justiție, https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-ecthr-2016-handbook-on-access-to-justice_ro.pdf.

¹⁷ Curtea Constituțională - Decizia nr. 157 din 13 mai 2020 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 4 din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 21/2004 privind Sistemul Național de Management al Situațiilor de Urgență, <https://www.juridice.ro/682069/avocatul-poporului-a-sesizat-ccr-cu-exceptia-de-neconstituționalitate-privind-legislatia-care-reglementeaza-starea-de-alerta.html>.

(2) *Restrângerea poate fi dispusă numai dacă este necesară într-o societate democratică. Măsura trebuie să fie proporțională cu situația care a determinat-o, să fie aplicată în mod nediscriminatoriu și fără a aduce atingere existenței dreptului sau a libertății.*

Democrația este incompletă fără un mecanism rapid, corect și transparent al justiției. Este cunoscut faptul că justiția a întâmpinat probleme tehnice și organizatorice în contextul pandemiei deoarece actul de justiție se desfășoară conform unor norme procedurale clar definite care nu prevăd astfel de situații extraordinare. Într-adevăr, tragerea la răspundere a persoanelor ar trebui să se realizeze cu participarea acestora la ședința de judecată sau prin reprezentant convențional, dar ținând cont de contextul actual în care numărul infectărilor este tot mai crescut și persoanele nu se pot prezenta la termen este necesar să fie implementate măsuri care să asigure exercitarea drepturilor persoanelor și să nu restrângă accesul la justiție. Ca atare, integrarea eficientă și în parametri de siguranță a sistemelor informatice în domeniul justiției va contribui la implementarea colectivă a e-guvernării¹⁸.

E-justiție ar trebui să folosească sistemele informatice pentru a gestiona procesele implicate înainte, în timpul și după demararea actului de justiție, cum ar fi depunerea dosarelor, programarea dosarelor, notificările procedurilor de caz, plăți electronice ale taxelor, programarea cauzelor în calendarul sistemului, sisteme de înregistrare în timpul ședințelor de judecată și site-uri web care furnizează informații pentru public, audieri prin videoconferință ș.a.m.d.

Prin drept de acces la justiție ar putea fi inclus și dreptul de acces la o justiție electronică în vederea respectării accesului la justiție și desfășurarea procesului în termen optim și previzibil, chiar dacă ar putea fi considerat exagerat raționamentul. Cu toate acestea, există o justificare solidă pentru această afirmație. Atât la nivel internațional, cât și la nivel național, accesul la justiție este un drept la care toate persoanele au drept în mod egal. Acest drept este lipsit de orice formă de discriminare și de toate impedimentele umane și sistemice. De exemplu, articolul 7 din Declarația universală a drepturilor omului¹⁹ garantează dreptul la o egală protecție a legii. Totodată, „*orice persoană are dreptul în deplină egalitate de a fi audiată în mod echitabil și public de către un tribunal independent și imparțial care va hotărî fie asupra drepturilor și obligațiilor sale, fie asupra temeiniciei oricărei acuzări în materie penală îndreptată împotriva sa*”, potrivit art. 10 din aceeași Declarație.

---

¹⁸ J. Rosa, C. Teixeira, J.S. Pinto, *Risk factors in e-justice information systems*, 30 *Government Information Quarterly* (2013), pp. 241-256.

¹⁹ Declarația Universală a Drepturilor Omului, semnată de România la data de 14 decembrie 1955, când, prin Rezoluția nr. 955 (X) a Adunării generale a Organizației Națiunilor Unite, a fost admisă în rândurile statelor membre; https://www.ohchr.org/EN/UDHR/Documents/UDHR_Translations/rum.pdf.

În situația în care sistemul de e-justiție nu este implementat corespunzător pentru rezolvarea în timp util a disputelor și facilitarea accesului la justiție, statul va putea fi tras la răspundere. Acest lucru se datorează faptului că justiția întârziată este unul dintre mijloacele prin care unei persoane i se poate încălca dreptul fundamental la acces la justiție.

Susținând această teorie, în cauza *Lawyer Partners A.S. v. Slovacia*²⁰, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a condamnat Slovacia pentru eșecul în implementarea justiției electronice și a desfășurării procedurilor și prin sisteme informatice. Acest lucru se datorează faptului că justiția electronică și punerea sa în aplicare sunt supuse dreptului de a avea acces la o instanță și dreptul la un proces echitabil în temeiul articolului 6 alineatul (1) din Convenția Europeană a Drepturilor Omului (CEDO)²¹.

3. Videoconferința în procesul civil

Lovite de pandemie, unele instanțe au fost forțate să stopeze desfășurarea proceselor, în timp ce altele, inclusiv Curtea Europeană a Drepturilor Omului, și-au redus temporar volumul de muncă judecând doar cauzele urgente. Semnificația a ceea ce constituie un caz urgent a variat între jurisdicții. Prin utilizarea tehnologiei și prioritizarea cazurilor bazate pe „urgență”, multe instanțe au reușit să continue să funcționeze, asigurând astfel dreptul de acces la justiție în aceste cazuri urgente. Astfel, prin forțata digitizare a justiției la nivel mondial, s-a putut constata o deschidere pentru folosirea mecanismelor de e-justiție, cum ar fi consultarea dosarului electronic (unde era implementat), audierea prin videoconferință, depunerea documentelor în mod electronic ș.a.m.d.²². Cu toate acestea, rămân îngrijorări considerabile cu privire la întârzierea sporită a cauzelor și perioadele lungi de așteptare în instanță din întreaga lume.

Prin Decretul nr. 195 din 16 martie 2020 la art. 42 a fost prevăzută obligativitatea de a continua activitatea de judecată pe **durata stării de urgență**, pentru cauzele de urgență deosebită (alin. 1) și, când este posibil, instanțele judecătorești dispun măsurile necesare pentru desfășurarea ședinței de judecată prin videoconferință (alin. 3). În plus, prin Decretul nr. 240/2020, la art. 63 alin. 4 și următ., au fost inserate unele precizări privind modalitatea de desfășurare a procesului prin videoconferință: (4) „*La solicitarea instanței*

---

²⁰ CEDO, case of *Lawyer Partners S.A. v. Slovacia* Applications nos. 54252/07, 3274/08, 3377/08, 3505/08, 3526/08, 3741/08, 3786/08, 3807/08, 3824/08, 15055/08, 29548/08, 29551/08, 29552/08, 29555/08 and 29557/08 <https://swarb.co.uk/lawyer-partners-a-s-v-slovakia-echr-16-jun-2009/>.

²¹ European Union Agency for Fundamental Human Rights and Council of Europe, *Handbook on European Law Relating to Access to Justice* (2016).

²² Judicial Perspectives on ODR and Other Virtual Court Processes, Joint Technology Committee, <https://ssrn.com/abstract=3638459>.

investite cu soluționarea unei cauze dintre cele prevăzute la alin. (1), instanța în a cărei circumscripție este situată localitatea în care se află părțile, reprezentanții părților sau alți participanți la proces asigură, dacă este posibil, echipamentele audiovideo necesare participării acestora la ședințele de judecată prin videoconferință și procedează la identificarea persoanelor menționate, cu respectarea tuturor dispozițiilor legale, printr-un judecător desemnat de președintele instanței”. Astfel, această situație a forțat introducerea desfășurării procesului civil prin videoconferință pentru toate cauzele (declarată urgente), nu doar cele cu caracter internațional²³.

Astfel, în ceea ce privește litigiile civile care nu prezentau urgență, desfășurarea procesului a fost oprit. Nu doar că nu existau înfățișări în fața completului de judecată, dar nu a existat niciun schimb de documente sau expuneri în scris și nu au fost întocmite acte procedurale.

Nu doar sistemul juridic român a fost luat prin surprindere de efectele pandemiei ci și alte state, precum Norvegia, Franța sau Slovenia.

În Slovenia, la fel ca în România, termenele procedurale au fost suspendate, actele juridice nu au fost comunicate, procesele nu s-au desfășurat. Activitatea de judecată a continuat doar pentru cauze urgente cum ar fi rezolvarea cererilor pentru măsuri provizorii/de protecție, asigurarea probelor și adoptarea ordinelor de restricție, procedurile legate de custodia copilului și procedura insolvenței. În plus, audierile în cauzele urgente au fost ținute prin videoconferință, dacă condițiile tehnice au permis.

În Norvegia, în primele săptămâni după declararea pandemiei toate procesele au fost amânate deoarece accesul fizic la clădirile instanțelor judecătorești era restricționat. În schimb, ce au făcut diferit a fost faptul că au lăsat la latitudinea fiecărei instanțe și a judecătorilor să decidă cum procedează în fiecare caz particular. Instanțele norvegiene au pledat pentru menținerea funcțiilor celei de-a treia puteri în stat astfel încât aceasta să poată rămâne operațională²⁴.

Adiacent, spre deosebire de Codul de Procedură Civilă din România, în Slovenia exista o bază legală pentru organizarea audierilor prin videoconferință în procesul civil la articolul 114a din Codul de Procedură Civilă Sloven. Este suficient de larg pentru a include atât audierile non-probatorii cât și audierile probatorii. De asemenea, articolul are o interpretare destul de largă, încât permite participanților la actul de justiție să nu participe prin videoconferință doar de la sediul unei instanțe. Până acum, practica a fost restrictivă și s-a

---

²³ Regulamentul (CE) nr. 1206/2001 al Consiliului din 28 mai 2001 privind cooperarea între instanțele statelor membre în domeniul obținerii de probe în materie civilă sau comercială are ca scop îmbunătățirea, simplificarea și accelerarea cooperării dintre instanțe în materie de probațiune.

²⁴ Instanțele procesează cazurile digitale - <https://www.domstol.no/nyheter/domstolene-behandler-saker-digital/>.

perceput că este necesar ca o legătură video să poată fi stabilită numai între două instanțe de judecată. S-a susținut că, în special în cazul în care se are în vedere mărturia martorului, ar trebui să existe un alt judecător prezent în locul în care martorul depune mărturie (pentru a preveni interferența nejustificată cu mărturia martorului). Dar aceasta ar putea – în lumina nevoilor actuale – să se schimbe²⁵.

La fel a fost și în Norvegia, legislația prevedea utilizarea conferinței video cu acordul părților și posibilitatea audierilor la distanță a martorilor, a experților și a părților prin telefon sau prin videoconferință²⁶.

Un alt element diferențiator între România și Slovenia este faptul că starea de „lockdown” a durat în România până în 15 mai 2020, pe când, în Slovenia a fost până în 1 iulie 2020. În acest sens, Uniunea Barourilor din Slovenia a solicitat deschiderea graduală a instanțelor și extinderea măsurilor de înfățișare în fața instanței prin videoconferință și pentru cauzele care nu prezintă urgență²⁷.

Cum am menționat și în alt articol²⁸, una dintre problemele care se pot ridica privind desfășurarea procesului prin videoconferință ar fi încălcarea principiului publicității. La fel au considerat și instanțele din Norvegia, astfel, una din soluțiile găsite aici a fost transmiterea ședințelor online²⁹ sau oferirea accesului la videoconferință la cerere.

În Franța, prin Ordonanța nr. 2020-304 se permite instanței să se abată de la principiul publicității în perioada stării de urgență, dar lasă la latitudinea judecătorilor această decizie. Așadar, președintele completului de judecată poate decide înainte de începerea ședinței dacă publicitatea va fi restricționată; astfel, audierea nu va fi publică, dar va avea loc în camera de consiliu, dacă se dovedește imposibilă garantarea condițiilor necesare pentru protejarea sănătății persoanelor care sunt prezente la audiere. Pe de altă parte, președintele completului de judecată poate decide ca ședința să se desfășoare prin videoconferință, cu condiția respectării confidențialității și a securității transmisei. Dacă o astfel de tehnologie nu este disponibilă (având în vedere

---

²⁵ Aleš Galič - Slovenian Civil Procedure in the age of Covid-19, https://www.researchgate.net/publication/340951188_Slovenian_Civil_Procedure_in_the_age_of_Covid-19.

²⁶ Anna Nylund - Civil Procedure in Norway and Covid-19: Some Observations, <https://septentrio.uit.no/index.php/SapReps/article/view/5468>.

²⁷ Lovšin P., Odvetniki pozivajo k odprtju sodišč [The Bar calls for the Opening of Courts], Dnevnik, 10 April 2020. <https://www.dnevnik.si/1042926869>.

²⁸ M. Morar, S. Uscov, *Desfășurarea procesului civil prin videoconferință*, Ed. C.H.Beck, 2020.

²⁹ Ședința de judecată pe blocul Y este transmisă în flux - <https://www.domstol.no/en/Enkelt-domstol/Oslo-District-Court/nyheter/begjaring-om-midlertidig-forfoyning-om-a-stanse-riving-av-y-blokka/>.

lipsa echipamentelor în unele instanțe), instanța poate decide că părțile și avocații acestora vor fi audiați prin orice mijloace electronice, inclusiv prin intermediul telefonului. Atunci când utilizează astfel de tehnologii, judecătorul trebuie să se asigure că dreptul la apărare și caracterul contradictoriu al procedurii sunt protejate. În al treilea rând, în cazul în care părțile trebuie să fie reprezentate de un avocat sau în cazul în care acestea sunt asistate sau reprezentate de un avocat, deși acest lucru nu este obligatoriu, președintele completului de judecată poate decide ca procedura să fie exclusiv scrisă, astfel încât să nu fie afectat accesul la justiție și să nu fie respectat termenul optim. Părțile sunt informate prin „orice mijloace” cu privire la această decizie și pot obiecta la aceasta în termen de două săptămâni³⁰.

Analizând aceste modele, putem conchide că accesul liber la justiție și desfășurarea procesului în termen optim și previzibil ar fi mai facil respectate dacă regulile desfășurării procesului civil ar fi mai flexibile și ar permite judecătorilor o largă discreție cu privire la modul de desfășurare a procesului la circumstanțele și caracteristicile specifice ale fiecărui caz. Dacă regulile procedurale ar permite judecătorului să aleagă între, de exemplu, desfășurarea procesului prin depunerea de poziții procesuale scrise, fie desfășurarea procesului prin videoconferință, s-ar beneficia fără dar și poate de o mai mare fluiditate. Din păcate, atât legea cât și percepția generală din cadrul sistemului judiciar preferă un regim procesual rigid, în timp ce marja de discreție judiciară cu privire la desfășurarea procedurii este foarte scăzută. Ar depăși domeniul de aplicare al acestei lucrări elaborarea mai în profunzime a acestui punct de vedere, dar cu siguranță trebuie să fim conștienți de legătura inerentă dintre flexibilitatea generală sau rigiditatea normelor procedurii civile, pe de o parte, și posibilitatea instanțelor de a se adapta circumstanțelor cauzate de focarul de coronavirus pe de altă parte.

4. Videoconferința în desfășurarea procesului penal

În timpul pandemiei, statele au avut două interese convergente care au favorizat desfășurarea procedurilor la distanță în penal: protejarea sănătății publice și asigurarea celerității cauzelor penale. Întrebarea este dacă aceste două interese importante permit statelor să desfășoare actul de justiție prin videoconferință chiar și fără acordul inculpatului. Pe de o parte, statele au puteri largite în vederea protejării sănătății publice chiar și în detrimentul reducerii unor libertăți individuale, dar, pe de altă parte, inculpatul are dreptul constituțional de a fi prezent în etapele critice ale procesului și de a beneficia de asistență juridică.

---

³⁰ UiT The Arctic University of Norway – 2020 Septentrio Academic Publishing, http://www.escoladaajuris.org.br/observatorio/images/Civil_Justice_and_Covid-19_.pdf.

Interesul statului de a proteja sănătatea publică poate, în anumite circumstanțe, să justifice o restricție parțială a dreptului de a fi prezent și să permită utilizarea videoconferințelor și fără consimțământul inculpaților, dar instanțele trebuie să examineze un test de necesitate, de la caz la caz, dacă utilizarea videoconferinței este necesară pentru a proteja sănătatea publică într-o anumită procedură sau dacă sunt încălcate drepturile constituționale în mod abuziv.

Într-un material publicat pe site-ul INM³¹, intitulat „Principalele caracteristici ale sistemului de drept anglo-saxon adversarial și ale sistemului de drept roman inchizitorial”, se reține că, spre deosebire de sistemul românesc, inchizitorial, în sistemul adversarial, „pe parcursul procesului, judecătorul nu are joacă un rol activ de identificare a faptelor; mai degrabă acționează ca un arbitru a cărui responsabilitate este să prezideze procesul și să administreze înfruntarea dintre acuzare și apărare. Nici judecătorul, nici juriul nu pot adresa direct întrebări martorilor și nici nu pot iniția un interogatoriu.”.

Astfel, se trasează cea mai importantă caracteristică a judecătorului, aceea de a administra probele în mod direct, nemijlocit, pentru a-și forma intima convingere cu privire la vinovăția unei persoane în cazul procesului penal.

Prin caracterul de instrument viu al Convenției Europene a Drepturilor Omului, judecătorii C.E.D.O. trebuie să își recalibreze considerentele deoarece, în contextul utilizării pe scară largă a unor sisteme tehnice, eroarea umană va putea fi la fel de frecventă ca orice eroare de sistem.

Așa cum s-a reținut și într-un articol mai vechi³², condiții tehnice, adică claritatea imaginii, prin prisma necesității de a analiza limbajul non-verbal, și a sunetului, prin prisma faptului că orice întârziere sau, dimpotrivă, percepția sunetului înainte de imagine, joacă un rol foarte important.

Psihologul Christopher. P. O'Donnell, lector în cadrul Universității din Glasgow, a analizat psihologia socială implicată în videoconferințe³³, respectiv susținerile comunității științifice în materia comunicării non-verbale, extrem de importantă în interacțiunea umană și a concluzionat faptul că, deși din

---

³¹ Website:http://www.inm-lex.ro/fisiere/d_1283/2015-04-06%20Presentation%20Adversarial%20and%20Inquisitorial%20System_ro.pptx. A fost accesat la data de 01.10.2020.

³² https://www.researchgate.net/publication/228189244_I_Can_See_Clearly_Now_Videoconference_Hearings_and_the_Legal_Limit_on_How_Tribunals_Allocate_Resources/fulltext/000062dd0cf270e24c894bb0/I-Can-See-Clearly-Now-Videoconference-Hearings-and-the-Legal-Limit-on-How-Tribunals-Allocate-Resources.pdf?origin=publication_detail. A fost accesat la data de 05.11.2020.

³³ A Nod Is As Good As A Wink... Or Is It? A Critical Review Of Social Psychology Involved In Video Conferencing – Christopher. P. O'Donnell, re-editat de S.W. Draper – website: <https://www.psy.gla.ac.uk/~steve/crvid.html>. A fost accesat la data de 01.10.2020.

punct de vedere tehnic vedem persoana din fața noastră, respectiv partea cea mai expresivă a corpului, fața, în fapt suntem orbiți prin utilizarea tehnologiei de videoconferință (în engleză: *At the moment although video conferencing is capable of sight, but it might as well be blind.*). Percepția umană este distorsionată atunci când simțurile noastre se reduc doar la văz și auz, cu atât mai mult cu cât contextul în care o persoană se prezintă în fața camerei video poate fi ușor de manipulat și este într-adevăr diferit de contextul în care aceeași persoană ar fi audiată într-o sală de judecată ce impune o formă de solemnitate ce acționează la nivel subconștient.

Prin urmare, cât din principiul nemijlocirii mai este respectat cu adevărat în cadrul acestui sistem pentru a forma intima convingere a judecătorului că inculpatul prezent în fața sa este cu adevărat vinovat? Iar, dacă din celelalte probe rezultă că el este vinovat, cum poate aplica circumstanțele atenuante sau agravante într-un mod cât mai riguros pentru a asigura scopul procesului penal? De asemenea, cum se poate convinge judecătorul de veridicitatea declarației unui martor, care mai este diferența între o declarație înregistrată și una în direct?

Toate acestea au înrâurire asupra modului în care dreptul la un proces echitabil, cu precădere în materie penală, va suferi modificări de interpretare.

Instanțele trebuie, de asemenea, să protejeze posibilitatea inculpaților de a se consulta cu avocații înainte și în timpul videoconferinței, deoarece dreptul de a fi asistat de un avocat se aplică cu forță deplină procedurilor desfășurate în timpul pandemiei. Având în vedere disponibilitatea largă a platformelor online care permit conversații confidențiale dintre avocat și client, orice argument potrivit căruia ar fi impracticabil să se permită astfel de consultări în timpul procedurilor la distanță în pandemie nu este valabil.

Un alt aspect care ar putea viza dreptul la un apărător se referă la deținuții plasați în carantină ca urmare a unui focar de coronavirus în unitatea lor. Astfel, datorită acestui aspect nu li se permite să vorbească deloc cu avocații lor în timpul carantinei. În plus, disponibilitatea videoconferințelor este limitată în unele închisori, ceea ce face dificil pentru avocați să discute cu clientul. În acest context și avocații își exprimă îngrijorarea că nu pot asigura întotdeauna confidențialitatea consultărilor video cu clienții reținuți.

Astfel, se poate pune în discuție posibilitatea avocatului de a lua contact cu inculpatul înainte de audiere, care, în prezent, are loc în fața instanței de judecată, fără a putea fi asigurat secretul profesional al conversației, și se preconizează că, în urma modificării Legii nr. 92/1996 privind organizarea și funcționarea Serviciului de Telecomunicații Speciale și adăugarea în Anexa 1 a Uniunii Naționale a Barourilor din România, contactul va fi mediat de către un organism statal, fără a se preciza mai departe dacă cetățenii vor putea avea acces la codul sursă astfel încât supravegherea să acționeze în sens dublu, și din partea cetățenilor asupra posibilității de supraveghere a statului.

Nu în ultimul rând, referitor la aprecierea necesității de a urma judecata prin videoconferință sau nu, cu siguranță aceasta nu poate fi realizată de către altcineva decât de către judecător. În acest sens, am constatat cu surprindere că, în proiectul de lege privind unele măsuri în domeniul justiției în contextul pandemiei de COVID-19³⁴ publicat pe site-ul Ministerului Justiției, în cuprinsul art. 12, se prevede faptul că „dacă organul judiciar apreciază că aceasta nu aduce atingere bunei desfășurări a procesului ori drepturilor și intereselor părților, persoanele private de libertate sunt audiate prin videoconferință la locul de deținere, fără a fi necesar acordul acestora”. Este de la sine înțeles că, în sistemul inchizitorial, aprecierea pe care ar face-o organul judiciar în acest caz încalcă dreptul la un proces echitabil.

Utilizarea extinsă a videoconferinței în timpul pandemiei a ridicat, de asemenea, îngrijorări cu privire la dreptul la un proces public. O serie de jurisdicții au difuzat pe site-urile lor procese penale online pentru a permite accesul publicului. Dar alții nu au făcut-o, din cauza îngrijorărilor cu privire la divulgarea informațiilor confidențiale sau sensibile, sau din cauza interdicțiilor preexistente de difuzare a procedurilor judiciare.

Raportat la cele prezentate anterior putem conchide că desfășurarea în integralitate a proceselor prin mijloace electronice ar afecta integritatea sistemului de justiție. De exemplu, în absența părților în desfășurarea procesului este dificil, dacă nu chiar imposibil, să știi dacă cineva care nu este vizibil pe ecran manipulează martori sau dacă martorii consultă documente neautorizate pentru a-i ajuta în timpul interogatoriului. În plus, accesul inadecvat la computere și internet ar putea duce la probleme severe de echitate.

5. Beneficiile aduse de videoconferință

Desfășurarea procesului prin videoconferință poate aduce beneficii unice pentru sistemul judiciar. Avocații se pot ocupa de mai multe audieri într-o zi în care nu trebuie să se grăbească între instanțe și săli de judecată. Judecătorii se pot ocupa de mai multe cazuri într-o zi, ceea ce duce la soluționarea mai rapidă a cazurilor. Audierile sunt mai concentrate. Abilitatea de a opri microfoanele participanților ajută la împiedicarea oamenilor să vorbească unul peste celălalt. Platformele de videoconferințe oferă înregistrări gratuite sau ieftine și transcriere automată pe care judecătorii le pot folosi pentru a revizui mai ușor declarații atunci când scriu hotărâri judecătorești³⁵, bazându-se mai puțin pe

---

³⁴ [Online] la <http://www.just.ro/proiect-de-lege-privind-unele-masuri-in-domeniul-justitiei-in-contextul-pandemiei-de-covid-19/>. A fost accesat la data de 01.10.2020.

³⁵ <https://www.dlapiper.com/en/uk/insights/publications/2020/05/virtual-hearings-report/>;

note scrise ale grefierilor și necesitând mai puțin efort și timp pentru a revizui mărturia³⁶.

Prin crearea și implementarea sistemelor de videoconferință se elimină bariera distanței, dar poate afecta principiul contradictorialității dintre părți³⁷. S-a putut observa din practică că audierile se desfășoară cu mare respect și părțile nu sunt atât de aversiale deoarece sunt mai relaxați în propriul ambient³⁸.

Mai semnificativ, mulți au aflat că procesele instanțelor virtuale nu sunt doar adecvate, ci sunt, în unele cazuri, superioare. Unele instanțe din Arizona, de exemplu, se confruntă cu o creștere notabilă a participării la audierile legate de evacuări, de când au început să audieze online. În 2019, într-o singură instanță, 90% dintre inculpați nu s-au prezentat la o audiere de evacuare. Din momentul în care a devenit virtual, rata de participare a crescut la 80%.³⁹ La nivel național, rata medie de implicare ca procent din cazuri este în scădere cu 8% într-o comparație de la an la an. În timp ce acest nivel neprevăzut de participare necesită o ajustare a programării instanței, participarea sporită la procesele instanței este un progres. Aceste informații anecdotice sugerează că publicul acceptă audieri virtuale.

Implementarea unui sistem de e-justiție poate influența soluționarea unui număr de probleme globale din sistemul judiciar. Printre acestea se numără accesul la justiție, optimizarea circulației documentelor în instanțe, probleme de comunicare a instanțelor cu organele de stat și participanții la procesul judiciar, economia resurselor (bugetară, administrativă, temporală), accelerarea examinării cauzelor, îmbunătățirea calității serviciilor judiciare, simplificarea administrării justiției⁴⁰.

---

³⁶ See remotecourts.org for anecdotes from the global community of justice workers using 'remote' alternatives to traditional court hearings as a result of the COVID-19 pandemic;

³⁷ Video conferencing also requires greater Internet bandwidth, imposes environmental constraints, and depends on particular kinds of equipment. See Robert Bennett Lubic, *Reducing Costs and Inconveniences in International Commercial Arbitration and Other Forms of Alternative Resolution Through Online Dispute Resolution*, 15 AM. REV. INT'L ARB. 507, 511 (2004). Furthermore, video conferencing may hinder a citizen's ability to effectively express himself, and will presumably make debiasing more difficult.

³⁸ Ergun, Serpil. *Coronavirus and the Courts, Webinar II*. National Center for State Courts. NCSC.org/pandemic. 15 April 2020. (Presentation begins at 41:30.).

³⁹ Judicial Perspectives on ODR and Other Virtual Court Processes, Joint Technology Committee, <https://ssrn.com/abstract=3638459>;

⁴⁰ A. Matat, *Electronic court in Ukraine: ready, study, go*. Website of the Center for Democracy and the Rule of Law, 2019. In <https://cedem.org.ua/articles/elektronnyjsud-v-ukrayini-ready-steady-go/>.

6. Părți negative

Doctrina comparată⁴¹ a luat în considerare particularitățile funcționării instanțelor prin mijloace electronice. Una dintre principalele temeri este lipsa accesului la Internet pentru anumite segmente de cetățeni. Se propune introducerea acestui mecanism de soluționare a disputelor, fără restricționarea dreptului la protecție judiciară pentru acele persoane care nu au acces la internet. În plus, autorul propune accelerarea utilizării tehnologiilor moderne în litigii, precum depunerea documentelor online (aplicație electronică), utilizarea videoconferințelor, digitalizarea documentelor etc. Alte probleme sesizate ar fi:

1. Posibile provocări în obținerea sau pregătirea documentelor relevante (de exemplu, semnături, amprente);
2. Este dificil pentru părți să evalueze și, acolo unde este necesar, să conteste identitatea martorilor sau credibilitatea acestora;
3. Interferența în confidențialitatea avocat-client sau accesarea efectivă a conversațiilor private dintre aceștia;
4. Dificultăți pentru inculpați de a accesa tehnologia necesară pentru a participa la procedurile online;
5. Probabilitate mai mare ca informațiile sensibile să fie dezvăluite publicului;
6. Defecțiunile tehnologice frecvente care pot afecta negativ corectitudinea procedurii;
7. Dificultatea persoanelor cu dizabilități să participe la proceduri.

7. Considerații practice

Una dintre cele mai importante provocări în implementarea e-justiției este costul implicat. E-justice este un proiect consumator de capital în ceea ce privește infrastructura. Cu toate acestea, odată ce acest pas inițial de finanțare este depășit, acesta devine o opțiune mai ieftină în ceea ce privește funcționarea, accesibilitatea și mentenanța sa spre deosebire de sistemul tradițional pe bază de hârtie.

Toți participanții care participă la desfășurarea procesului prin videoconferință, inclusiv instanțele, avocații, martorii, experții, traducătorii și transcriptorii, trebuie să aibă acces la stația de lucru, internet de mare viteză, o cameră web, un microfon și o locație care să permită participarea fără întreruperi. Orice întârziere sau întrerupere a conexiunii sau a fluxului audio-video poate

---

⁴¹ P. Allende Pérez de Arce, *Doctrina Tribunales civiles en línea: Una propuesta para introducirlos sin afectar el derecho a acceder a la justicia de quienes no están conectados a internet*. Revista chilena de derecho y tecnología, 2019, 8(1), 185- 206. DOI 10.5354/0719-2584.2019.51991, https://scielo.conicyt.cl/scielo.php?pid=S0719-25842019000100185&script=sci_arttext.

cauza pierderea mărturiilor, întrebărilor și/sau instrucțiunilor sau a declarațiilor.

În mod rezonabil sigur, cu o criptare suficientă, astfel încât camerele web, microfoanele și datele din audiere nu pot fi piratate sau deturnate.

Costul întreținerii este, de asemenea, ridicat. Sistemul de justiție electronică va însemna actualizări regulate ale software-ului și acest lucru poate fi costisitor. De asemenea, solicită întreținerea hardware-ului și, în unele cazuri, înlocuirea fie pentru că dispozitivele sunt defecte, fie sunt depășite și nu pot suporta o versiune mai nouă de software.

Digitalizarea instanțelor va necesita, de asemenea, utilizarea unei cantități uriașe de forță de muncă pentru a ajuta la sortarea inițială și clasificarea documentelor arhivate.

Va necesita, de asemenea, ca personalul judiciar să fie instruit în mod regulat, de câte ori sunt actualizate sistemele de justiție electronică. Toate aceste măsuri implică bani, timp și forță de muncă.

Promovarea beneficiilor digitalizării justiției către public este, de asemenea, o provocare care va fi întâmpinată. Într-o țară de aproximativ 20 de milioane de locuitori, creșterea gradului de conștientizare a publicului asupra unui sistem nou, cum ar fi justiția electronică, este o sarcină dificilă. Reorientarea judecătorilor și a avocaților care sunt obișnuiți să conducă în mod conservator procedurile judiciare manual va fi o sarcină cel puțin la fel de dificilă. Conștientizarea este un eveniment continuu care ar trebui să aibă loc în mod ideal înainte și după implementarea sistemului. Este nevoie ca sistemul judiciar să coopereze cu mass-media pentru a propaga informații despre sistem.

Din nou, justiția electronică este supusă riscurilor inerente, cum ar fi malware, virusi și alte vulnerabilități care ar putea genera breșe de securitate. În cazul în care actualizările nu sunt frecvente pentru a întări securitatea datelor, sistemul poate fi ușor accesat, riscând divulgarea informațiilor confidențiale sau modificarea documentelor care vor face autenticitatea lor discutabilă.

Există, de asemenea, problema conectivității la internet, care nu este deosebit de bună în toate ariile geografice în care sunt situate instanțele. Lipsa sau întreruperea conectivității la internet pe care se bazează fluxul de informații dintr-un sistem de justiție electronică poate sabota sistemul. Poate duce la situații în care o anumită instanță să nu parcurgă toate cazurile stabilite pe ordinea de zi deoarece conexiunea este defectă. Rezistența instituțională din cadrul sistemului judiciar în sine este o altă provocare pentru implementarea justiției electronice pentru că are potențialul de a înăbuși implementarea eficientă. De exemplu, în cazul în care un avocat care a făcut o depunere electronică a unui proces judiciar este încă solicitat de către judecător să îi furnizeze o copie tipărită pentru a continua procesul, acesta învinge întregul scop al sistemului de justiție electronică.

Nu în ultimul rând, problema decalajului socio-digital reprezintă o adevărată provocare pentru justiția electronică. Riscăm să excludem întreaga sferă a societății de la accesul la justiție printr-o revizuire a e-justiției. Curtea de Justiție a Uniunii Europene (CJUE) a admis în cauzele conexe ale Rosalba Alassiniv. Telecom Italia SpA, Filomena Califanov. Wind SpA, Lucia Anna Giorgia Iacono v. Telecom Italia SpA și Multiservice Sri v. Telecom Italia SpA⁴² acolo unde procedurile sunt accesibile numai prin mijloace electronice, acestea pot împiedica persoanele care nu au acces ușor la sisteme informatice și în special la internet, să își exercite drepturile constituționale.

Concluzii

La o primă vedere, procedurile alternative și soluțiile tehnologice par să promoveze eficiența și diminuarea de costuri și, în multe cazuri, pot fi o a doua opțiune bună. Dar așa cum am prezentat pe parcursul lucrării de față, atunci când sunt aplicate fără a lua în considerare cu atenție posibilele ramificații, acestea ar putea cauza o serie de probleme. Cel puțin, procedura s-ar putea dovedi extrem de ineficientă și costisitoare pentru părți, deoarece este posibil să fie necesară refacerea muncii și reprogramarea audierii. În cel mai rău caz, pot exista defecte procedurale (sau percepția defectelor) care pot încuraja o parte defavorizată să conteste recunoașterea sau executarea hotărârii?

Există o înclinație naturală pentru părți (în special reclamanți) să încerce să soluționeze litigiul cât mai repede posibil, dar părțile ar trebui să ia în considerare cu atenție argumentele pro și contra ale acestor proceduri precum și circumstanțele particulare ale cazului, înainte de a le adopta. În anumite cazuri, dacă este posibil, poate fi cea mai bună opțiune amânarea sau suspendarea litigiilor până la ridicarea restricțiilor.

Părților trebuie să li se reamintească faptul că restricțiile cauzate de COVID-19 probabil că nu sunt permanente și, deși este posibil să nu fie cea mai atrăgătoare opțiune, în cazul în care procedurile alternative nu sunt adecvate, poate fi cel mai bun mod de a aștepta.

---

⁴² Curtea de Justiție a Uniunii Europene - Cauzele conexe C-317/08, C-318/08, C-319/08 și C-320/08.

